

Қазақ билері, ақындары және жыраулары

Орындаған: Базарбаева Жансая

Факультет: Тіс емдеу

Группа: 106 “А”

Тексерген: Танирбергенова Разия

Жоспар:

- Қазақ билері;
- Қазақ ақындары;
- Қазақ жыраулары;

Қазақ билері

- **Қазақ билері** — ерте заманда осы күнгі соттың да, тергеушінің да қызметін атқарған. Билер өздерінің бір ғана сөзімен небір шытырман даулы мәселелердің дұрыс шешімін тауып отырған.
- Қазақ билері әділ және елге сыйлы болуға тиісті болатын. Өз әділдігімен елге танымал болған қазақтың атақты билері:
 - Төле би (1663—1759 жж.)
 - Қазыбек би (1667—1764 жж.)
 - Әйтеке би (1644—1700 жж.)
- Қазақ халқының бұл билері елді үш жүздің бірлігін сақтауға шақырды.

Қазақ билері

- **Төле Әлібекұлы** (1663 – 1756) – қазақтың қоғам қайраткері, шешен, Ұлы жүздің бас биі, Қазыбек, Айтеке бидің қолдауымен үш жүзге төбе би болып сайланған. Артында "бүтін билікке Төле би жеткен" деген сөз қалған тарихи тұлға. "Жеті жарғыны" жасаушылардың бірі. Әлібекұлы Төле бидің атасы Құдайберді би Есім хан мен Тұрсын хан егесі кезінде Есім ханды қолдаған (Қазыбек бек Тауасарұлының "Түп-түқияннан өзіме дейін" кітабынан). Яғни Есім хан тұсындағы, халық аузында "Есім ханның ескі жолы" атанып кеткен қазақ халқының заңдар жинағын құрастыруға қатысқан билердің бірі деп айтуға толық негіз бар. Өз заманында Қазақ хандығының тұтастығы үшін күрескен қайраткер! Төле би өз халқының шешендік-поэтикалық өнерінің дәстүрлерін жастайынан бойына сіңіріп өскен, зерделі, сауатты адам болған. 15-20 жасынан билердің бас қосқан жиналысына қатысып, өзінің әділдігі мен шешендік өнері арқасында таныла бастайды.

Қазақ билері

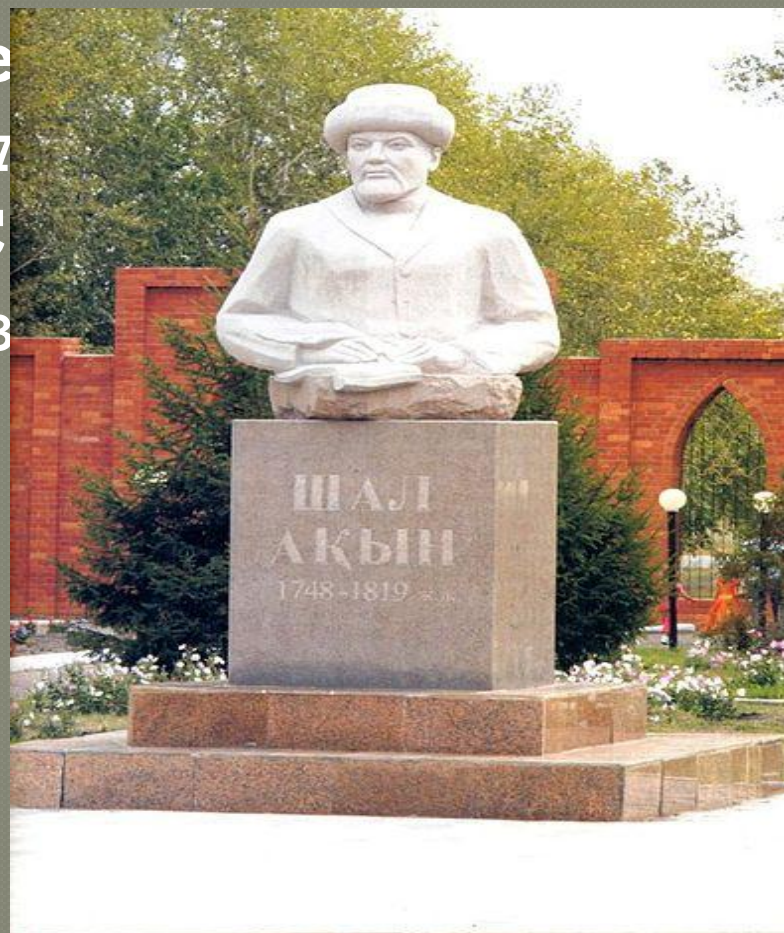
- Қазыбек Келдібекұлы (1667-1764)
Сырдария жағалауындағы ауылда туып, жастық шағын Қаратау, Ұлытау атырабында өткізсе керек. Қазақ шежіре деректері бойынша, Қазыбек Арғынның Қаракесек (Болатқожа) руынан. Сол Қаракесектің бір атасынан Бұлбұл, одан Шаншар туады. Бұларда оқыған, тоқығаны көп, ақылгөй абыз, шешен би көп өткен.

Қазақ билері

- **Әйтеке Байбекұлы**(1644 -1700 жж.) — қазақ халқының бірлігін нығайтуға үлкен үлес қосқан атақты үш бидің бірі, мемлекет қайраткері. Әлім тайпасының төртқара руынан шыққан. Әмір-Темірдің бас кеңесшісі Ораз қажының бесінші ұрпағы. Бүкіл парсы, өзбек, қырғыз, қазақ жұрты "Синесоф буа" (жаны пәк жан) атаған Сейітқұл әулиенің үшінші ұрпағы. Әбілқайыр ханға дейін Кіші жүздің сөзін ұстаған қазақтың биі. Есім хан тұсында Самарқанды билеген Жалаңтөс батырдың жақын туысы. Әйтеке бес жасында молдадан оқып сауатын ашқан.

Қазақ ақындары

- Шал (Тілеуке) Құлеке, бұрынғы Көкшетау облысының бекеті – 1819, қазіргі Семей облысы аумағы) — қазақ

Қазақ ақындары

Тәтіқара (1705, қазіргі Қостанай облысы Сарыкөл ауданы, 1780, қазіргі Қостанай облысы Сарыкөл ауданы) — қазақ ақыны. Абылай ханның ақылшысы ретінде білімі тұлғаның қызметінде болған. Өткір мінезді Тәтіқара ел билеген ханның батыр-бектердің кемшін тұстарын беттерін тоқыраулы судың бойында” атты толғауында “Аллалап атқа мініңдер, Ханталау қылып алыңдар” деп шақырады. Бұдан кейін Абылай мен ақын арасында біржола қуылады. Жасы ұлғая келе жағдайы қиындайып, Алайда ақын қиыншылыққа мойымаған, хан

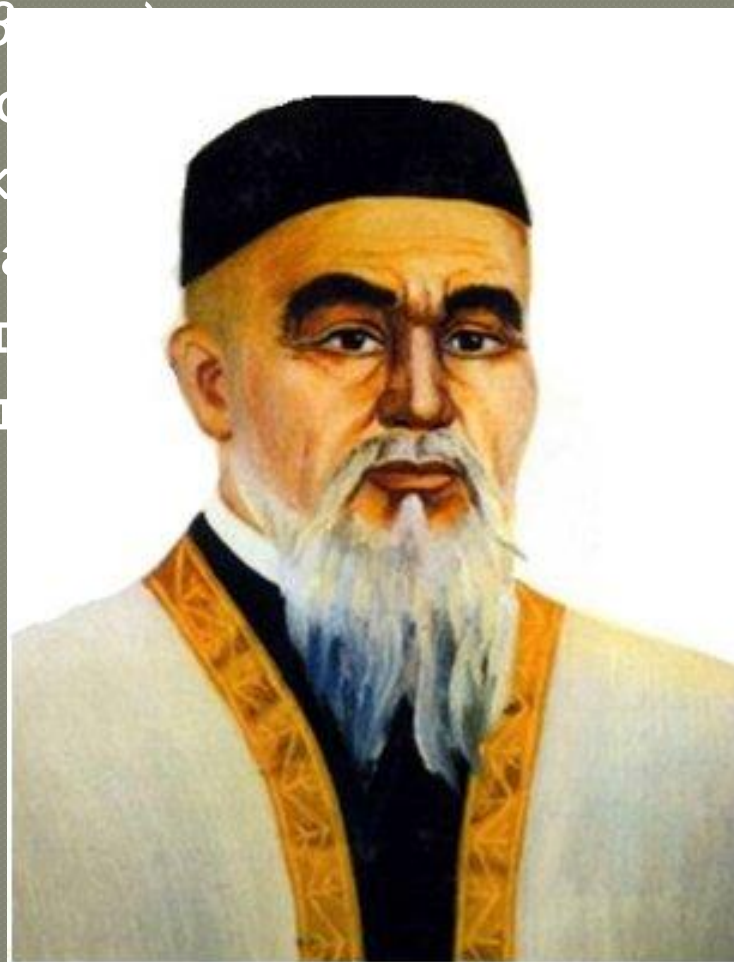

Қазақ жыраулары

- Қазақ жыраулары – Ақтамберді, Үмбетей, Шалкиіз, Қожаберген, Бұқар, Жиёмбет, Доспамбет жыраулары – қазақ халқының ерлік кезеңінің өкілдері болды және өз шығармаларымен көшпелі қоғамның әлеуметтік идеологиясының қалыптасуына жәрдемдемдесті. Халыққа олар ерекше тұлғалар болып көрінді, бұл шын мәнінде де солай, өйткені жыраулар көреген деп есептелді, олардың айтқаны кейде хан билігінен де жоғары тұрды. Олардың шығармаларында ғасырдың аса маңызды оқиғалары сөз етілді, аңызға айналған тұлғалар, әскербасылар және басқалары тұрады айтылды.

Қазақ жыраулары

- *Ақтамберді жырау (1675-1768)* – Ақтамберді бектің ұлы, бекшілер мен басқыншыларына қарсы өліс жазасын талап еткен шайқасқа шақырған халық жетекшісі. Оның шығармаларында ол қазақ халқының еркін өмір туралы, әлеуметтік негіздер жойылып, халықтың ізгі үмітін қорғау туралы арман білдіреді.

Қазақ жыраулары

- *Үмбетей жырау (1706-1778 жж.)* – Қазақ хандығының ең ауыр соғыс заманын суреттеді. Жаугершілік заманына тұстас келді. Үмбетей батырлық өлеңдерінде ерлігін, халықтың елдік рухын жеткізген. Олар болған кезде, олардың есімдері өлеңде мәңгілікке қалдырған. Үмбетей хандықтың қорғаныс саясатын дағдарыс кезінде қорғаныс саясатын жеткізген. Оның өлімін Абылай ханға естіртудің маңызын жырауға жүктелді.

Қазақ жыраулары

- Бұқар жырау (1668-1781) ханның ақылшысы және жаршысы. Өз шығармалары заманының жекелеген мәдениет оқиғаларын дұрыс бейнеленген.

Қазақ жыраулары

- Қожаберген жырау (1663-1763) батыр ерліктері үшін Бұқар жолталғауында ол туралы баяндалған тұсында «Жеті жарғы» заңдарына белсене қатысты. Қожаберген қазақтардың ауыр кезеңін суреттеген.

Н

Қазақ жыраулары

- *Шалкиіз жырау (1465-1560 жж.)* туындылары әсерлі, өткір, аз сыйғызған, сұлу сазды көркем, ерекшеленеді. Оның шығармалары ортағасырлық қарапайым көшпелі туралы нанымды моральдік, эстетикалық көрініс тапқан.

● Назар
аударғаныңызға
рахмет!!!